

H. Szilasi Ágota

PÁRBESZÉD PIROSBAN

F. Balogh Erzsébet nagyváradai kiállítása

A Pártiumi Magyar Kulturális Céh meghívására 2009. november 2-án kiállítás nyílt F. Balogh Erzsébet festményeiből Nagyváradon. A rendezvényt koordináló Egri Kulturális és Művészeti Központ valamint a Szabad Szalon művészeti egyesület a továbbiakban egyre gazdagabbá váló kulturális együttműködés reményében rendezte meg ezt az első tárlatot. Az íves árkádsor keretezte falakon, paravánokon sorakozó művek lángoló vörösei szinte üvöltöttek, szavak szinte nem is kellettek, hiszen e képekkel szembesülő öntudatlanul is felfogták a festményekből áradó, mindannyiunkat átjáró fényenergiát. Mégis, néhány gondolattal szeretném bevezetni a kedves olvasót ebbe a sokrétű művészi világba, mely a pillanatnyi látványok, lelki hatások, kötődések, illetve az aktuális művészi problémák, a megfelelő művészi eszközök, és anyagok keresése és megtalálása köré szerveződik, s mely egy ember szívdobbanásának, lélegzetvételének tárgyi leképeződéseiként, így hát szükségletként született meg.

F. Balogh Erzsébet Egerben él, s az Eszterházy Károly Főiskola Vizuális Művészeti Tanszékének docense. Miskolcon született, ahol fiatalon egy olyan modernista grafikus nemzedékkel találkozott, melynek szellemisége elvezette őt a művészi pálya felé. Gimnazistaként a század eleji avantgarde mozgalom, a Kassák kör, egyik jeles miskolci képviselője volt tanára, majd 1977-ben diplomázott az egri Tanárképző Főiskolán Seres János és Blaskó János növendékeként. 1990-ben végzett a budapesti Képzőművészeti Főiskolán, ahol Szabados Árpád volt a mestere, majd tagságot nyert a Magyar Alkotóművészek Országos egyesületében.

1985 óta tanít az egri főiskola rajz, majd vizuális-művészeti tanszékén, s több művésztelepen gyűjtött és gyűjt a barátságok mellett szellemi energiát a mindenkori továbblépéshez. Nyitott személyisége, intellektuális éhsége, kereső, kutató természete, emberekkel, tárgyakkal való bensőséges kapcsolatteremtő készsége, energikus egyénisége teszi őt képessé arra, hogy fel nem adva, olykor nehézségek árán is, de egyszerre alkotóként, tanárként, és természetesen mindennapi emberként is megtalálja azt a valamit, ami fontos számára.

Festészete a 80-as években kialakult művészi felfogás szülötte, amikor is az elvont, sematikus, általános modellekkel és az ál-modernkedő felfogásokkal szemben kialakult az egyszemélyi teljességképzeteket megfogalmazó, egyéni létélményekből fakadó, indulati-pszichikai tartalmakat hordozó, lelki érzékenységgel párosuló festészet. Ezek, a már nem elszemélytelenített műalkotások, érzéki és individuális töltetükkel váltak sokkal hitelesebbé, ebből következően sokkal inkább emberivé.

Ezt a fajta szenzibilitást Balogh Erzsébet festészetének is kikristályosodott alaptételeként kezelhetjük, mely esetében azonban tág teret enged és nyújt az éppen aktuális kifejezésmódok kereséséhez. Ez az oka annak, hogy a nagyváradi kiállítás is többféle technikai, tematikai és felfogásbeli, stilisztikai megközelítésben tárta elénk a művésznő munkásságát. Kontrasztokra épülő, a világ változatosságát, olykor kaotikus jellegét leképező, vagy érzelmi kötődéseket, hangulatokat boncolgató művészetének felvázolására ez a kiállítás nem vállalkozhatott, pontos analízist nem adhatott. Mégis felvillantotta azt a kiforrott személyiségből eredő lüktetést, mely művészetére oly jellemző. E teljes körű elemzésre nem törekvő bemutatkozás a piros szín igézetében került válogatásra. Mert Rupprecht Geiger-t idézve: *„A piros a szín. A piros gyönyörűvéges. Piros az élet, az energia, a potencia, az erő, a szellem, a meleg”* s reméljük, hogy a kiállításra ellátogató nézők megtalálták az őket megérintő közelítést, illetve megfogalmazás módot a pirosokban.

Széles érzelmi skálán mozognak Balogh Erzsébet festői eszközei. A tüzes vöröseket olykor sárgákat, narancsokat feketék fokozzák tovább, illetve finoman kimért fehérek, lilák, kékek, zöldek, bársonyos szürkék hűtik. A színek energiáját tudattal aligha kontrolált gesztusok fokozzák tovább. Teret indukáló tónusok s közben a kétdimenziós, síkban tartott látványhoz való ragaszkodás szellemi feszültséggel telíti a képeket. Gondolati mélységek felé törekvő műveit mindig csak egy lépés választja el a tökéletesen absztrakt formavilágtól. A formákat szelíd árnyak és a derengő fények oldják fel, de gyakran drámai fény-fokozások teszik dinamikussá nem csupán az egyes alkotásokat, hanem az életművet is.

„Semmi sincs az anyagi létben, ami valami más lenne, mint formába sűrített fény”
– írta majdnem száz esztendővel ezelőtt Rudolf Steiner. S e gondolat valójában minden tárgyábrázoló, valós, vagy kitalált formákból építkező művészetet meghatároz. A művészet legfőbb tartalmai közül való a fény, mely az adott kor vallásos hevületének,

világnézetének, később természettudományos alapokra helyeződő gondolatrendszerének változásával egybevágott. A művészet világában a fény többféle arca mutatkozott meg. Hogy miként használták, s mire használták a művészek, s miként definiálták a filozófusok, az koronként változott. Hordozóinak, a napnak, a csillagoknak, a tűznek, szimbolikus jelentést tulajdonítottak a legkorábbi kultúrák, de korunk emberei is. Jellegzetes a megjelenése a középkori ábrázolásokon (különösen Bizáncban), amikor a szórt fényben a kép fényforrásként működött, ahol a kép felől érkezett a valós, illetve a lelki-szellemi fény a néző-hívó felé. Az irányított fényt pedig a tárgy, a figura, a forma kiemelésére használták, főleg a caravagges (Caravaggio és követői) időszakban (17. század). Másképp működött a gótika transzcendens fénymisztikájában vagy a barokk csábító pompakedvelésének szolgálatában. Megint mást vizsgáltak általa az impresszionisták, vagy másról beszélnek Csontváry napút-színei. S amikor a 20. században a fény a modern művészet médiumává vált a technikai művészetekben – fotó, film, kinetikus művészet, elektronikus művészet, holográfia... – a fény, mint szín önmagát vetítette a képbe. Így nem csak fiziológiai, hanem filozófiai, de lélektani vonatkozásai, a szellemei kisugárzás, a „megvilágosodás” értelmében is tág körben vizsgálendő tétele lett korunk szerteágazó értelmezésinek, világunknak. S így válik F. Balogh Erzsébet művészetének is lényegévé a fény mint szín, a fény mint viszonyítási alap, s a fény mint gondolat és érzelem.

Sokszor a műcímek nem is lényegesek, plusz információt ritkán tartalmaznak, s inkább csak a képek azonosítására szolgálnak. Mert a lényeg a fénnel átítatott színek, árnyként rájuk vetülő formák, a vonalak mozgásának kapcsolatteremtő, gondolatokat és érzelmeket közvetítő hatásában, téri lüktetésében, gesztusszerű, olykor organikus rendszerre szerveződő eredményében keresendő. Van, hogy a téma sem fontos, csupán csak egy ürügy egy festői probléma megfogalmazásához, egy élményhez, vagy egy meditatív hangulathoz való kötődéshez. Sokszor az ábrázolandó sem fontos, bár különös vonzódás figyelhető meg a pusztuló, s egyben letűnt világok, a még őket valaha használó emberektől született tárgyak iránt, amikor is *„egyszerre feltáru előtte a tárgy igazi élete és viszonya a világhoz”* (Márai Sándor).

Persze valamennyi kép kiindulási alapja személyes élményre is visszavezethető. Vonzódás egy kedves állathoz vagy tragédiájához, kötődés tárgyhöz-eszközhöz-építményhez vagy egy táj látványához, a természeti formák között felvillanó fényeknek

és az általuk indukált árnyékoknak és színeknek zsigereinkig ható, talán ősi ösztöneinkig visszavezethető „rögződött-impresziójához”. A konkrét formát sokszor elfedő absztrakt, expresszív gesztus, az energiával telt spontán festékfelhordás, mely széles, belső indulatokat közvetítő ecsetkezelésben és agresszív, erőteljes színvilágban jelentkezik, a művek fő jellemzője.

F. Balogh Erzsébet egyik legkedveltebb technikája a pasztell. A porrá őrölt, kevés kötőanyaggal összekevert és kiszárított krétadarabkák a megfelelő papíron egyszerű érintésre is nyomot hagynak. Végtelen szabadsággal szolgálva alkalmazójának egyszerre használható átszellemült színvilágú és bársonyos puhaságú festői és keményen vésett, hangsúlyozott, rajzosan konkrét felületek létrehozására. Tehát kiválóan megfelel egy olyan festői nyelv megteremtésére, melyben az érzések és a feszültségek a legtisztábban, legőszintebben szólalnak meg. Ezzel a technikával készültek a fények és árnyak tematikáját feldolgozó, a hideg és a meleg színek kontrasztjára építő kompozíciói évekkal ezelőtt. E képek érzékeny felületkezelése a szépséget, a lírát és a dinamikát fokozzák fel. A színek valamint a felfénylő fehérek és mélabús feketék keltette fura, misztikus térélmény azonban egy valósághiányos világba húz. E különös, egyszerre mélybe süppedő s kitárulkozó parabolikus térképzet kiragadva a valós idődimenzióból.

Oly szimbiózisban élt hosszú évekig ezzel az anyaggal, hogy akvarellal, páccal, olykor akryllal készített alkotásaiban is kényszerítően használnia kellett s kell, ha a felületeket önmagáévá akarja formálni.

Újabban – maradv a vörös igézetében – színes páccal dolgozik, mely anyag a felszabadult energiák áramlásának, a pillanatnyi indulatok és gondolatok hirtelen megjelenítésének enged szabad teret. Olyan valóságélményeket vázol, skiccel fel ezeken a kizárólag függőleges formátumú színes lapokon, amelyek befelé irányítottságukban átlényegülnek. Ikonikus jelegük félreérthetetlen. A fehér háttérből kinövő, sugárzó formátlan vagy formát felidéző motívum–figura karaktere egyértelmű. E megidézett tárgyak mitikus karaktere a már tőle megszokott sajátos gesztusrendszerbe ágyazva kel új életre, ha tetszik, profanizálódik hétköznapivá. Nagy, erőteljes, dinamikus, belső tüzettel átítatott formák alapozzák meg e kompozícióit, melyeket aztán felül ír az egyre csillapodó (pasztell) vonalhálóval, árnyékrendszerrel. *„A gesztus igazodik a térhez, a tér igazodik a gesztushoz, miközben az egész szubjektum, az egész*

személyiség olyan átlényegítő erővel van jelen, hogy a mű átemelkedik a szín izzásába, mely izzás a forma jelenvalóságát hangsúlyozza.”¹ Az anyag spontán keveredése, olykor a felületen való megfolyása a majdnem tudatos alkotásba a külvilág ad hoc beszűrődését eredményezi, utalva sorsunk valóságosságára, eredendő magányosságunkra, a külső erők általi kiszolgáltatottságunkra.

E sorozatát az elmúlás furcsa hangulata hatja át. Már régóta kóstolgatja a pusztulás, hanyatlás, romlás – végső soron a dekadencia, a leépülés, az elmúlás – témakörét, ám ez a ciklusa (Roncs) kimondottan az enyészet apoteózisa. Közben azonban paradox módon mégis azt érezzük, hogy ezek az átizzott vörös felületek nem az égés/elégés, hanem az életerő hordozói.

Az olaj – a festészet valódi nyersanyaga – nem annyira a fény világának megragadására, hanem a gesztusok erejének felfokozására, a felület rusztikusságának, rétegzettségének, már-már a térbe való kitüremkedésének a realizálására kell számára. Az egymásra rétegzett gesztusok tovább fokozódnak a beragasztott foszlott papír vagy rongydarabok, alákent homok tektonikussága révén, *„aminek mentén egyszer csak felfejlődik a kép arra a szintre, ahol a festék önmagán túlról, pusztán a belső tüzetől és a lendületek egymásra rétegződésével tud úgy üzenetet közvetíteni, hogy az csak a művészről szól – arról a valóságról, amelyből fakad.”²*

Kell a nagy felület is, amelyen a feltörő, teremtő erejű mozgás energiái szétáramolhatnak, feketén metszett vonalai a mély festékrétegbe karcolódnak. Így minden – gondolat, indulat, vitális energia –, végigfutva a kép felületén, tárgyiasulva, anyaggá merevedve csendesül el a festés révén. S mindezt színekből megszülvén. Mert, mint ahogy Emil Noldétól megtanulta: *„a színek alkotják a festő eszköztárát. A szín önálló életet él, sír és nevet. Szenvedélyes és szent, mint a szerelmes dala és az erotika, mint a himnusz és a fenséges korál. A szín vibrál, mint az ezüst és bronzhangú harangzúgás. Közhírré teszi a boldogságot, a szenvedélyt, a szerelmet, felmutatja a lelket, a vért és a halált.”*

---

¹ Földi Péter kiállítás-megnyitójából: 2008 szeptember 18. Eger – Templom Galéria

² u.o.